

УДК: 152.29

DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-9-11>

Наталія Станіславівна Пузирна,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри трудового права,
адміністративного права та процесу,
Чернігівський національний технологічний університет,
вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, Україна

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК КОГНІТИВНИХ ЯКОСТЕЙ І ІНТЕЛЕКТУ У СТУДЕНТІВ-ЮРИСТІВ

У статті, за результатами дослідження студентів-юристів, звертається увага на структуру інтелектуальних здібностей на етапі навчання у вищому навчальному закладі. Наголошується, що показники інтелектуальних здібностей і когнітивно-стильових відмінностей цих молодих людей мають сталий характер. Реальні інтелектуальні можливості індивіда залежать не тільки від рівня психометричного інтелекту, а й особливостей прояву стильових характеристик інтелектуальної діяльності. На підставі вищезазначеного вивчення когнітивно-стильових якостей інтелекту набуває особливої актуальності. Метою дослідження є вивчення когнітивних стилів «рефлексивність – імпульсивність», «ригідність – гнучкість пізнавального контролю», «полезалежність – полenezалежність» студентів-юристів. Для діагностики продуктивних якостей інтелекту було використано дорослий варіант методика Д. Векслера. Визначення рівня сформованості метакогнітивних здібностей здійснювалося за допомогою методики швидкісної диференціації сигналів та кількості помилок, зроблених при цьому. Враховувався середній час виконання всіх чотирьох завдань на класифікацію, методика Дж. Кагана «Порівняння схожих малюнків» – для дослідження когнітивного стилю «імпульсивність – рефлексивність», методика Дж. Струпа «Словесно-кольорова інтерференція» – для когнітивного стилю «ригідність – гнучкість пізнавального контролю». Результати дослідження свідчать, що сенсорне виконання тісно пов'язане з індивідуально-типологічними особливостями людини. Можна також припустити, що стильові відмінності залежать від ступеня сформованості мимовільного інтелектуального контролю, який є одним з компонентів метакогнітивного досвіду і за допомогою якого здійснюється регуляція процесу переробки інформації. Результати вивчення когнітивно-стильової поведінки студентів з різним рівнем психометричного інтелекту дозволяють підтвердити гіпотезу про функціональну єдність продуктивних і стильових якостей. Специфічний прояв стильових особливостей може як знижувати, так і підвищувати інтелектуальну продуктивність та розвиток інтелектуальних можливостей особистості. Особливості когнітивно-стильової поведінки можуть виступати як інтелектуальні ресурси, використовуючи які суб'єкт має можливість компенсувати недостатній рівень розвитку інтелектуальних здібностей. Це засвідчують результати тестування частини студентів-юристів, які мали невисокі показники загального інтелекту. Цей факт дозволяє зробити припущення про те, що люди з різним рівнем інтелекту відрізняються за основними стильовими особливостями інтелектуального ресурсу, і стильові показники можна розглядати як індикатори інтелектуальної зрілості індивіда.

Ключові слова: когнітивні стилі, інтелектуальний розвиток студентів, переробка інформації, метакогнітивні структури, стильові особливості.

Вступ

Дослідження особливостей і детермінант інтелектуального розвитку, взаємозв'язку показників загального (метричного) інтелекту з продуктивними показниками навчальної діяльності студентів засвідчує той факт, що навіть студенти, які мають високі та вище середнього рівня показники загального інтелекту, не завжди досягають відповідних успіхів у навчанні. Безумовно, спрямованість і ступінь інтелектуального розвитку великою мірою залежить також від кумулятивного впливу особистісних якостей індивіда. При інтерпретації тестових показників, продуктивності інтелектуальної діяльності, особистість і здібності розділяти неможливо. Відношення між особистістю та інтелектом реципрокні. Не тільки якості особистості впливають на інтелектуальний розвиток, а й рівень

інтелекту впливає на розвиток людини, регулюючи особистісні прояви.

На результати виконання тестів певних здібностей, так само як і на навчання, можуть суттєво впливати цілеспрямованість до певних досягнень, наполегливість, організованість, емоційно-мотиваційні характеристики, які традиційно пов'язані з поняттям «особистість». Без урахування особистісних якостей як допоміжних засобів інтерпретації показників інтелекту неможливо також об'єктивно передбачати і прогнозувати досягнення студента у навчанні.

Разом з тим, як свідчать сучасні підходи до вивчення продуктивності інтелектуальної діяльності, результати наших власних досліджень, існують ще і метакогнітивні (стильові) фактори, які не зводяться до когнітивних здібностей, що фіксуються у психометричних тестах інтелекту. Реальні інтелектуальні мож-

ливості індивіда залежать не тільки від рівня психометричного інтелекту, а й особливостей прояву стильових характеристик інтелектуальної діяльності.

Отже, продуктивність навчальної діяльності студентів у реальному житті визначається не тільки певним рівнем розвитку загального інтелекту, тобто суто когнітивними передумовами та особистісними якостями, а й метакогнітивними. До таких метакогнітивних характеристик відносяться: планування, оцінювання, контроль, передбачення, відстеження процесів переробки інформації тощо. Іншими словами, успішність будь-якої інтелектуальної діяльності, у тому числі і навчальної, багато в чому залежить від сформованості метакогнітивного досвіду індивіда, і в першу чергу такої його складової, як довільний інтелектуальний контроль.

Довільний інтелектуальний контроль як важлива складова частина ментального досвіду забезпечує оперативну вибірку регуляцію процесу переробки інформації, що сприймається. Від рівня розвитку цього контролю залежить обсяг ментального сканування (здатності до широкого мисленнєвого охоплення більшої кількості фрагментів того, що відбувається, і фіксації уваги на його релевантних елементах); особливості структурування ментальних репрезентацій ситуацій (здатність легко і правильно диференціювати і співвідносити її елементи адекватно контексту); відторження інтерферуючих впливів у процесі пошуку рішення на основі більш прискіпливого відбору інформації до моменту його прийняття; залучення понять різного ступеня узагальненості при побудові суджень; імпліцитна научуваність у процесі засвоєння нового виду діяльності чи знання; координація когнітивних функцій у разі виникнення когнітивного конфлікту тощо.

Рівень сформованості довільного інтелектуального контролю у того чи іншого індивіда визначається у процесі вивчення когнітивних стилів як метакогнітивних здібностей. З огляду на вищезазначене вивчення когнітивно-стильових якостей інтелекту набуває особливої актуальності, оскільки ці якості можуть характеризувати здібності до довільного контролю і регуляції інтелектуальної діяльності, впливаючи тим самим на інтелектуальну продуктивність. Більше того, вивчення когнітивних стилів наближає нас до діагностики нових аспектів інтелектуального розвитку, які не зводяться до суто результативних якостей останнього, а мають відношення до більш глибоких прошарків метакогнітивного досвіду, що впливають на сформованість механізмів довільної саморегуляції у процесі переробки інформації. Крім того, вивчення когнітивних стилів у контексті нашого дослідження важливе ще й тому, що вони виступають як прояви індивідуального інтелекту.

Серію досліджень когнітивно-стильової поведінки провела М. А. Холодна зі своїми колегами на вибірках студентів та творчої інтелігенції. На основі отриманих даних робляться висновки, що особливості

когнітивних стилів можуть бути віднесені до когнітивних ресурсів, використовуючи які суб'єкт має можливість компенсувати недостатній рівень розвитку інтелектуальних здібностей [1, с. 153-160]. На основі вивчення феноменів когнітивно-стильової поведінки індивіда пояснюються генезис, детермінанти та особливості розумових здібностей. В інших своїх дослідженнях автор показує також специфіку когнітивного і стильового ресурсу за критерієм інтелектуальної компетентності на прикладі реальних досягнень у науково-технічній діяльності [2].

Причини міжіндивідуальних відмінностей у сенсорних стратегіях при вирішенні тих самих інтелектуальних завдань вивчає І. Г. Скотнікова. Автор наголошує, що серед безлічі класів якостей індивідуальності, відомих у диференційній психології, когнітивні стилі найбільш близько співвідносяться з відмінностями в сенсорних стратегіях, оскільки вони характеризують, по-перше, пізнавальну сферу психіки, а по-друге, мають інструментальну природу [3].

Відзначаючи різноманіття шляхів розвитку інтелекту і креативності, Д. В. Ушаков також вказує на залежність цього розвитку від складної взаємодії особистісних, когнітивних і метакогнітивних структур, які формуються внаслідок багатомірних середовищних впливів, піддаючись зворотним впливам генетичних факторів, і дозволяють вимірювати якість інтелекту [4, с. 36-37]. Як на важливу інформаційну характеристику, що сприяє ефективній організації зорового сприймання у людини, а саме ступінь категоризації об'єктів, вказує і Л. М. Шехтер [5, с. 58]. Зауважимо, що глибинні дослідження когнітивно-стильової поведінки серед студентів у науковій літературі відсутні. Це явище є дуже негативним для вікової і диференційної психології, оскільки саме в ці вікові періоди, як свідчать наукові психологічні дослідження, відбувається основний інтелектуальний розвиток людини.

Мета дослідження полягає у теоретичному та емпіричному вивченні когнітивних стилів «рефлексивність – імпульсивність», «ригідність – гнучкість пізнавального контролю», «полезалежність – полenezалежність» студентів-юристів.

Гіпотезою нашого дослідження було припущення про функціональну єдність стильових і продуктивних якостей інтелектуальної діяльності.

Завдання роботи: 1) дослідити специфічність когнітивних стилів «рефлексивність – імпульсивність», «ригідність – гнучкість пізнавального контролю», «полезалежність – полenezалежність» студентів-юристів. Виходячи з нашої гіпотези у структурі інтелекту можуть існувати різні стильові компоненти та їхні особливості, які можуть сприяти чи, навпаки, перешкоджати реалізації інтелектуального потенціалу; 2) визначити симптомокомплекс когнітивних і стильових якостей, необхідних для успішної інтелектуальної самореалізації студентів порівнюваних груп у навчанні.

Методи дослідження

Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань створено програму дослідження, яка передбачає використання такого комплексу методів: теоретичних (аналіз, синтез, узагальнення наукової літератури з проблеми дослідження); емпіричних (спостереження, бесіда, тестування: методика діагностування інтелекту Д. Векслера, методика «Порівняння схожих малюнків» Дж. Кагана, методика «Словесно-кольорова інтерференція» Дж. Струпа, методика «Включені фігури» Г. Уйткіна), статистичних (порівняльний та кореляційний аналіз), інтерпретаційних (аналіз, синтез, систематизація отриманих даних).

У дослідженні наведені результати, одержані методами поперечних зрізів (2015–2017 рр.) та лонгітюдного дослідження (2013–2017 рр.) на тих самих студентах. На кожному із етапів тестування брало участь 35 студентів. Статистична обробка результатів дослідження здійснювалась на основі пакета аналізу STATISTICA 10.0. Для діагностики показників вербального, невербального та загального інтелекту, тобто продуктивних якостей інтелекту, був використаний дорослий варіант методики Д. Векслера.

Для визначення рівня сформованості метакогнітивних здібностей використовувались методики, за допомогою яких визначались стильові якості інтелектуальної діяльності:

1. На початкових етапах лонгітюдного дослідження (2013–2015 рр.) було використано методику швидкісної диференціації сигналів та кількості помилок, зроблених при цьому. Враховувався середній час виконання всіх чотирьох завдань на класифікацію (перцептивних диференціювань геометричних фігур; встановлення тотожності або різниці пар фігур та букв, різних за формою, кольором та розміром; класифікація пар букв, різних за їх значенням; семантичне диференціювання слів за їх категоріальними значеннями) та кількість помилок, зроблених при цьому. Методика відзначається комплексністю, що сприяло надійності отриманих результатів.

2. На завершальному етапі під час визначення стильових якостей були використані такі методики: а) для виявлення когнітивного стилю «імпульсивність – рефлексивність» методика Дж. Кагана «Порівняння схожих малюнків», де використовувались показники суми середнього латентного часу першої відповіді та загальної кількості помилок; б) при вивченні когнітивного стилю «ригідність – гнучкість пізнавального контролю» була застосована методика Дж. Струпа «Словесно-кольорова інтерференція», де основними були середні показники величини інтерференції, с (Т3-Т 2), а допоміжними – співвідношення часу виконання другої карти «колір» і першої карти «слова» у вигляді (Т2-Т1) як міри координації словесно-мовних і сенсорно-перцептивних функцій; в) для виміру когнітивного стилю «полезалежність – полenezалеж-

ність» використовувалась методика «Включені фігури» Г. Уйткіна (індивідуальний варіант). Тут основним показником виступав також час знаходження простої фігури у складній, а допоміжним – коефіцієнт імпліцитної научуваності як міра приросту швидкості знаходження простої фігури у складній у другій половині тесту в порівнянні з першою половиною (різниця в часі виконання першої і другої половини тесту розділена на час виконання першої його половини).

Отже, у процесі вивчення особливостей метальної швидкості (швидкості розумових дій) як субстрату інтелекту, що становило окремий аспект нашого дослідження, у процесі когнітивної диференціації сигналів вивчалися і когнітивні стилі, де основними показниками були: когнітивний темп, а допоміжними – кількість помилок, ступінь координації словесно-мовних і сенсорно-перцептивних функцій, коефіцієнт імпліцитної научуваності як інтелектуальні складові, які мають відношення до сформованості механізмів контролю власної інтелектуальної активності в ситуаціях невизначеного вибору.

Результати дослідження

Інтелект – це пізнавальна спроможність, яка становить здатність виявляти ті властивості, співвідношення та способи використання об'єктів, їхніх властивостей, застосування яких забезпечує розв'язання задач, вирішення проблем. Інтелект – основний ресурс і засіб мислення, сутність якого зводиться до процесу розв'язування задач, пошуку виходу з проблемних ситуацій, подолання проблем за допомогою актуалізації енергетики інтелекту [6, с. 130].

Когнітивний темп та кількість помилок при швидкісній диференціації значною мірою залежить від показників інтелекту. Нами було встановлено, що чим старші студенти, тим суттєвіше зменшується залежність швидкісної класифікації та інтелекту.

Що стосується питання когнітивно-стильової поведінки, то поняття імпульсивного-рефлексивного стилю було сформульовано у психології на основі розрізнення «аналітичного» і «неаналітичного» способів категоризації об'єктів. Аналітичний спосіб ототожнювався з рефлексивністю, а неаналітичний – з імпульсивністю. У нашому дослідженні полюс імпульсивності «розщеплювався» на дві групи: швидкі-неточні (імпульсивні) і швидкі-точні. Полюс рефлексивності відповідно: повільні-точні (рефлексивні) і повільні-неточні. Результати цього розподілу наведені в табл. 1. Як бачимо, основною ознакою «розщеплення» є не тільки часові параметри, а й показник «кількість помилок». На основі такого аналізу на полюсі імпульсивності виявилися студенти, які швидко приймають неправильні відповіді, без попереднього аналізу стимулів, а також досліджувані, які швидко приймають правильні рішення за рахунок дії механізмів категоріального узагальнення.

Таблиця 1.

Когнітивні стилі студентів

Показники	Швидкі-неточні	Швидкі-точні
Час, с	n=15(42,86 %)	n=2 (5,71 %)
Помилки	194,71 13,55	169,33 2,48
	Повільні-точні	Повільні-неточні
Час, с	n=6 (17,14 %)	n=12 (34,29 %)
Помилки	227,45 3,66	289,93 23

Швидкі-неточні (імпульсивні) – аналізують меншу кількість ознак окремих стимулів, менш уважні до відмінностей ознак, сприймають стимули фрагментарно. Вони використовують безліч нерелевантних параметрів, що робить їх відповіді досить часто хаотичними, випадковими. Швидкі точні порівнювали лише декілька найбільшою мірою схожих ознак, одразу відсікаючи непридатні альтернативи. Повільні точні – демонструють систематичну стратегію аналізу альтернатив, перевірки варіантів відповіді. Потребують більших витрат часу на загальний розгляд усіх стимулів та порівняння пар стимулів. Вони суттєво відрізнялися від повільних-неточних різним ступенем здатності контролювати свою поведінку, долати поведінкову спонтанність, регулювати власну мотивацію і т. ін. У повільних-неточних – перераховані здатності виражені недостатньо. Пошук альтернатив у них найменш систематизований.

Уповільнені-точні продуктивно використовували додатковий час для більш деталізованого обстеження та порівняння об'єктів та завдань, знаходячи, врешті-решт, основні, об'єднуючі елементи, обираючи правильну структуру диференціювань. Таке переструктурування в когнітивній психології пов'язують з актуалізацією метакогнітивних механізмів, які регулюють метакогнітивну діяльність. Проведений аналіз підтверджує раніше опубліковані дані відносно того, що когнітивні стилі дійсно не біполярні, а квадриполярні виміри.

Наведені в дослідженні показники свідчать, що студентська молодь з імпульсивним когнітивним стилем використовує нераціональні стратегії сприймання та переробки інформації і прийняття рішень.

Спостереження за групою студентів протягом дослідження також показують, що така нераціональність може мати два напрямки, або типи: недостатність або надмірність аналізу вхідної інформації, що сприймається. Результати ж і в цьому, і в іншому випадках виявляються схожими – великі витрати часу на виконання завдань і зниження точності виконання сенсорних та інших когнітивних задач.

З цього можна зробити висновок, що сенсорне виконання тісно пов'язане з індивідуально-типологічними особливостями людини, оскільки вони можуть впливати на її сенсорну діяльність. Можна

також припускати, що стильові відмінності залежать від ступеня сформованості мимовільного інтелектуального контролю, який є одним із компонентів метакогнітивного досвіду і за допомогою якого здійснюється регуляція процесу переробки інформації.

Цей аналіз показав, що для студентів юридичної спеціальності під час вирішення інтелектуальних завдань у ситуаціях обмеженого часу, як правило, характерний імпульсивний когнітивний стиль поведінки. Імпульсивні – легко і швидко давали будь-яку відповідь, але неправильну. Групу рефлексивних склали ті молоді люди, які давали відповідь дещо уповільнено, але правильно.

Студенти мали більші ускладнення і в таких завданнях субтестів тесту Д. Векслера, як поєднання окремих деталей малюнка в єдиний змістовий образ ($P < 0,05$), у складанні розповідей на основі послідовних малюнків ($P < 0,05$), де також ураховувався час, протягом якого виконувались завдання.

Таким чином, результати виконання процедур на когнітивну диференціацію та швидкісних субтестів свідчать, що саме специфічний розвиток вказаних вище психічних процесів у студентів-юристів визначає фрагментарність їхніх уявлень про просторові характеристики.

У нашому дослідженні ця молодь мала низькі показники в завданнях зі складання фігур із кубиків Косса, у завданнях графічних проб. Це наводить на думку, що у досліджуваних недостатньо сформовані і механізми просторового мислення, конструктивного праксису.

Розвиток цього мислення, на думку деяких авторів, здійснюється також за рахунок диференціації основних підструктур просторового мислення як безпосередньо, так і опосередковано, на основі створення та оперування просторовими образами, орієнтацією в реальному чи уявному просторі. В подальшому більш високий рівень просторового мислення досягається завдяки інтеграції раніше диференційованих підструктур. Завдяки постійній циклічній зміні процесів диференціації та інтеграції на початку самих підструктур, а потім і всередині них відбувається розвиток просторового мислення [7].

Як відомо, велике значення у психічному розвитку на початку навчання відіграє формування довіль-

ності (довільної уваги, мислення, пам'яті, організації діяльності). Управління поведінкою (діяльністю) вважається однією з найважливіших функцій інтелекту. Саме високий рівень інтелекту дає цілісну і системну форму саморегуляції. Процес розвитку довільності залежить насамперед від своєчасного засвоєння засобів і способів опосередкування своєї поведінки і діяльності, а також від стилю діяння (імпульсивного-рефлексивного) [8].

Значимі кореляційні зв'язки існують за показниками певних інтелектуальних здібностей і когнітивно-стильовими характеристиками, як видно з таблиці 2. Встановлено достовірний зв'язок полюсу «рефлексивність» з більш високим результатом виконання ряду субтестів. Це перш за все здібності обізнаності, тямучості (субтести 1, 2) рахунково-математичні (субтести 3, 6), просторово-маніпуляційні (субтести 6, 7, 8, 9, 10).

Таблиця 2.

Значимі кореляції за показниками інтелектуальних здібностей і когнітивних стилів

Стиль	Субтести теста Д. Векслера											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Рефлексивність n=18	0,512*	0,540*			0,399	0,396		-	0,416	-		
Гнучкість n=7	0,510*	0,455		-	0,387	0,401			0,433	-0,579*		
Полнезалежність n=10		0,386		0,367		0,387	0,570*	0,370*		0,381		0,384

Примітка: Верхній край рядка – часові показники стилю, нижній – додаткові

*- $P < 0,01$; у решти показників - $P < 0,05$

Що стосується гнучкості інтелектуального контролю, то ця якість узгоджується з більш високими результатами виконання вербальних субтестів, які більшою мірою характеризують гуманітарні здібності. Гнучкість як стильова характеристика виявилася тісно пов'язаною також з просторовими та маніпуляційними здібностями.

Не випадково у деяких дослідженнях вказується на зв'язок когнітивних якостей гнучкості з полнезалежністю [2; 4]. Наші спостереження засвідчують, що «гнучкі» меншою мірою відчувають напруження при зміні способу. Вони ефективніше долають стереотипи, більш стійкі до різних перешкод. Зокрема, найбільш значимі кореляції інтелектуальних здібностей з часовими параметрами, тобто швидкістю інтерференції.

За стильовою якістю «полнезалежність» слід зазначити, що ці студенти краще диференціюють ситуацію, більш точно і швидко виділяють окремі елементи із загального поля. У них краще розвинена просторова уява. Вони краще виконують просторові перетворення, про що свідчать високі коефіцієнти кореляції за субтестами 8 (картинки), 9 (кубики Кооса), 10 (побудова фігур). Отже, найбільш загальною відмінністю полнезалежних від полезалежних є ступінь орієнтації при прийнятті рішення на наявні знання і досвід, а не на зовнішні орієнтири. Як показують наші спостереження, у них легше відбувається генералізація і перенесення знань та навичок, вони відзначаються також більш раціональними стратегіями за-

пам'ятовування і відтворення, мають більш розвинену селективну увагу.

Що стосується взаємозв'язку інтелектуальних здібностей і цього когнітивного стилю, то слід відмітити значимі кореляції за цими показниками у досліджуваних. Це узгоджується з даними інших авторів щодо зв'язку полнезалежності з певними інтелектуальними здібностями та загальним інтелектом [2; 5]. У цієї групи ця якість значимо корелює здебільш з невербальною шкалою тесту Д. Векслера, а також з мнемічними якостями.

Як бачимо, коефіцієнти кореляції за показниками інтелектуальних здібностей та когнітивних стилів віддзеркалюють специфічну картину. Загалом кореляційний аналіз підтверджує наші припущення стосовно існування певного співвідношення інтелектуальних здібностей і когнітивних стилів на даному етапі онтогенезу. На існування внутрішніх механізмів такого взаємозв'язку вказують їх схожа структура, особливості та динаміка.

Це знаходить своє підтвердження і при аналізі кореляцій за стильовими ознаками і вербальними, невербальними та загальними інтелектуальними показниками, наведеними в таблиці 3. Як видно з таблиці, за показником рефлексивності (якість диференціювань) існують значимі кореляції з вербальним та загальним інтелектом. Високого рівня значимості набули також коефіцієнти кореляції за показниками гнучкості (час інтерференції) та вербальними, невербальними і загальними інтелектуальними показниками.

Таблиця 3.

Кореляційні зв'язки за показниками інтелекту та когнітивних стилів

Стиль	Інтелект					
	Вербальний		Невербальний		Загальний	
	1	2	1	2	1	2
Рефлексивність n= 18	0,158	0,434*	-0,047	0,294	0,086	0,420*
Гнучкість n=7	-0,474*	0,071	-0,820**	0,265	-0,790**	0,09
Полезалежність n=10	-0,411*	-0,240	0,397*	0,265	0,343*	0,10

Примітка: * - $P < 0,05$, ** - $P < 0,01$.

Перший показник в стовпцю (1) - кореляції за часовими параметрами когнітивного стилю, другий (2)- за додатковим показником.

Це ж стосується і якості «полезалежність», де час виділення простої фігури в складній корелює з вербальними і невербальними здібностями та загальним показником IQ.

Висновки

Результати вивчення когнітивно-стильової поведінки студентів з різним рівнем психометричного інтелекту дозволяють підтвердити гіпотезу про функціональну єдність продуктивних і стильових якостей. Специфічний прояв стильових особливостей може як знижувати, так і підвищувати інтелектуальну продуктивність та розвиток інтелектуальних можливостей

особистості. Особливості когнітивно-стильової поведінки можуть виступати як інтелектуальні ресурси, використовуючи які, суб'єкт має можливість компенсувати недостатній рівень розвитку інтелектуальних здібностей. Це засвідчують результати тестування частини студентів-юристів, які мали невисокі показники загального інтелекту. Цей факт дозволяє зробити припущення про те, що люди з різним рівнем інтелекту можуть на основі стильових особливостей відзначатись потужним інтелектуальним ресурсом, і стильові показники можна розглядати як індикатори інтелектуальної зрілості індивіда.

ЛІТЕРАТУРА

1. Холодная М. А. Когнитивные стили: О природе индивидуального ума / М. А. Холодная. – 2-е изд., перераб. и доп., – СПб. : Питер, 2004. – 384 с.

2. Холодная М. А. Понятийные, метакогнитивные и интенциональные способности как ресурсный фактор интеллектуального развития / М. А. Холодная // Ментальные ресурсы личности: теоретические и прикладные исследования : материалы третьего международного симпозиума (Москва, 20-21 октября 2016 г.) / отв. ред. М. А. Холодная, Г. В. Ожиганова. – М. : Институт психологии РАН, 2016. – С. 26-32.

3. Скотникова И. Г. Специфика модели принятия решения и оценки уверенности в сенсорных задачах по отношению к другим моделям этих процессов, основанным на теории обнаружения сигнала / И. Г. Скотникова // VI Международная конференция по когнитивной науке : тезисы докладов. – Калининград, 2014. – С. 720–722.

4. Психология творчества. Школа Я. А. Пономарева / под ред. Д. В. Ушакова. – М. : Институт психологии РАН, 2006. – 624 с.

5. Шехтер Л. М. Зрительные механизмы формирования категориальных структур / Л. М. Шехтер // Вестник Московского государственного университета. Сер. 14. Психология. – 2005. – № 1. – С. 58–67.

6. Москалец В. П. Суть интелекту, мислення, мовлення, свідомості як психофункціональних данностей / В. П. Москалец // Психологія і суспільство. – 2004. – № 4. – С. 114-131.

7. Palazzolo E. T. Transactive Memory and Organizational Knowledge // Communication and organizational knowledge: Contemporary issues for theory and practice / ed. by H.E. Canary and R.D. McPhee. – N.Y. : Routledge, 2011. – P. 113-132.

8. Casey B. Imaging the developing brain: What have we learned about cognitive development? / B. Casey, N. Tottenham, C. Liston, S. Darston // Trends in cognitive Sciences. – 2005. – № 9. – P. 104-110.

REFERENCES

1. Kholodnaia, M.A. (2004). *Kognitivnye stili: O prirode individualnogo uma [Cognitive styles: The nature of the individual mind]*. (2nd. ed., rev.). Saint Petersburg: Piter [in Russian].

2. Kholodnaia, M.A. (2016). Poniatiinye metakognitivnye i intentsionalnye sposobnosti kak resursnyi faktor intellektualnogo razvitiia [Conceptual, metacognitive and intentional abilities as a resource factor

of intellectual development]. M.A. Kholodnaia, G.V. Ozhiganova (Eds.). *Mentalnye resursy lichnosti teoreticheskie i prikladnye issledovaniia – Mental resources of personality: theoretical and applied research: Proceedings from materials of the third international symposium* (Moscow, October 20-21, 2016), (pp. 26–32). Moscow: Institut psikhologii RAN [in Russian].

3. Skotnikova, I.G. (2014). Spetsifika modeli priniatii resheniia i otsenki uverenosti v sensorykh zadachakh po otnosheniiu k drugim modeliam etikh protsessov osnovannym na teorii obnaruzheniia signala [The specificity of the decision-making model and the assessment of confidence in sensory problems with respect to other models of these processes, based on the theory of signal detection]. *VI Mezhdunarodnaia konferentsiia po kognitivnoi nauke – Proceedings from the 6th International Conference on Cognitive Science*, (pp. 720–722). Kalinigrad [in Russian].

4. Ushakov, D.V. (Ed.) (2006). *Psikhologiiia tvorchestva. Shkola Ia.A. Ponomareva [Psychology of creativity. School of Y.A. Ponomarev]*. Moscow: Institut psikhologii RAN [in Russian].

5. Shekhter, L.M. (2005). Zritelnye mekhanizmy formirovaniia kategorialnykh struktur [Visual mechanisms for the formation of categorical structures].

Vestnik MGU Seria 14. Psikhologiiia – Bulletin of Moscow State University. Ser. 14. Psychology, 1, 58–67 [in Russian].

6. Moskalets, V.P. (2004). Sutnist intelektu, myslennia, movlennia, svidomosti yak psykhofunktionalnykh dannosti [The essence of intelligence, thinking, speech, consciousness as psychofunctional data]. *Psikhologiiia i suspilstvo – Psychology and Society*, 4, 114-131 [in Ukrainian].

7. Palazzolo, E.T. (2011). Transactive Memory and Organizational Knowledge. *Communication and organizational knowledge: Contemporary issues for theory and practice*. H.E. Canary and R.D. McPhee (Eds.). New York: Routledge [in English].

8. Casey B., Tottenham, N., Liston, C., Darston S. (2005). Imaging the developing brain: What have we learned about cognitive development? *Trends in cognitive Sciences*, 9, 104-110 [in English].

Nataliia Puzyrna,

*PhD (Candidate of Legal Sciences), associate professor,
Department of Labor Law, Administrative Law and the Process,
Chernihiv National Technological University,
95, Shevchenko Str., Chernihiv, Ukraine*

CORRELATION OF COGNITIVE QUALITIES AND INTELLIGENCE IN LAW STUDENTS

The article deals with the structure of law students' intellectual abilities in terms of studying at higher educational institutions. The research was aimed at studying cognitive styles of "reflection – impulsiveness", "rigidity – the flexibility of cognitive control", "field dependence – field independence" of law students. In order to examine the efficiency of intelligence an adult version of D. Wexler's technique of was used. The determination of the level of metacognitive abilities maturity was carried out using the method of high-speed signal differentiation considering the number of errors made. The average time taken to complete all four tasks for classification and J. Kagan's "Comparison of Similar Drawings" technique were used to study the cognitive style "impulsivity – reflectivity", J. Stroop's verbal-color interference test was applied in order to examine the cognitive style "rigidity – flexibility of cognitive control". The research outcomes show that sensory performance is closely related to the individual-typological characteristics of a person. It can be assumed that stylistic differences depend on the degree of spontaneous intellectual control maturity, which is one of the components of metacognitive experience and through which the regulation of the process of information processing is carried out. The results of studying the cognitive-stylistic behavior of students with different levels of psychometric intelligence can confirm the hypothesis about the functional unity of productive and stylistic qualities. A specific manifestation of stylistic peculiarities can either decrease or increase intellectual efficiency and development of intellectual abilities of the individual. Features of cognitive-style behavior can act as intellectual resources, using which a subject has an opportunity to compensate for the lack of intellectual abilities development. This is evidenced by the results of the testing of a number of law students who have had low indices of general intelligence. This fact makes it possible to assume that people with different levels of intelligence differ in the main stylistic features of the intellectual resource, and stylistic indicators can be considered as indicators of intellectual maturity of the individual.

Keywords: cognitive styles, intellectual development of students, information processing, metacognitive structures, stylistic peculiarities.

Submitted on July, 19, 2017

Reviewed by Doctor of Psychology, prof. V. Shmarhun